

Realisatie van de publieke opdracht in het gedigitaliseerde medialandschap

Hoe VPRO's TEGENLICHT entertaint, onderwijst en participatie bewerkstelligt

Blok: 4; studiejaar 2013/2014
Cursus: Bachelor Eindwerkstuk: TFT
Student: Sarah Kenninck
Studentnr.: F130669
Begeleider/1^e lezer: Berber Hagedoorn, MA
2^e lezer: prof. dr. Sonja de Leeuw
Product: BA Eindwerkstuk
Datum: 30-06-2014
Aantal woorden: 7.613

Samenvatting

In de context van het digitale medialandschap herdefinieerde mediawetenschapper Gunn Sara Enli de publieke opdracht voor Europese omroepen naar entertainment, educatie en participatie door de kijker als burger. De door de Europese commissie aangestipte relevantie van dit onderwerp gaf aanleiding tot dit artikel. Daarnaast is de wijze waarop nieuwe mediaplatformen van een Nederlands publiek televisieprogramma bijdragen aan deze opdracht nog niet onderzocht. Het artikel levert een bijdrage aan bestaand onderzoek door middel van een kwalitatieve tekstanalyse van het VPRO-programma TEGENLICHT en zijn website. De hoofdvraag die daarbij werd gesteld was: *Hoe draagt de TEGENLICHT-website in vergelijking met het televisieprogramma TEGENLICHT bij aan de door Enli geformuleerde publieke opdracht om de kijker als burger te entertainen, onderwijzen en laten participeren?*

Allereerst is het televisieprogramma geanalyseerd aan de hand van Enli's theorie over herdefiniëring van de publieke opdracht en de theorie van televisiewetenschapper Sharon Marie Ross over uitnodigingsstijlen tot participatie op andere mediaplatformen. Vervolgens is de website geanalyseerd volgens de theorie dat mediaplatformen van publieke omroepen democratische participatie kunnen initiëren door aan te zetten tot deelname aan politieke activiteiten.

Op basis van de uitgebreide participatie- en verdiepingsmogelijkheden fungeert TEGENLICHT's website als een *space of participation*. De website blijkt ruimte te bieden voor participatie in datgene waartoe het televisieprogramma openlijk heeft uitgenodigd. Het televisieprogramma en de website dragen op verschillende wijzen bij aan de door Enli geformuleerde publieke opdracht. Het televisieprogramma entertaint en onderwijst de kijker en de website bewerkstelligt naast deze functies ook participatie. Beide platformen initiëren ook democratische participatie zowel *online* als *offline*, omdat TEGENLICHT de kijker als burger benadert, reactie en discussie uitlokt en diverse mogelijkheden biedt voor input vanuit de websitegebruiker. Door participatie op te nemen in de Nederlandse publieke mediaopdracht zullen publieke omroepen voldoen aan Europese criteria en kan hun publieke waarde zeker worden gesteld.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1. Inleiding	4
1.1. Theoretisch kader, concepten en positionering	6
1.2. Onderzoeksmethode	9
2. VPRO en de Nederlandse publieke mediaopdracht in het digitale tijdperk	11
3. Over TEGENLICHT	12
4. TEGENLICHT op televisie	14
4.1. Introductie van aflevering	14
4.2. Muziek	15
4.3. Interviews en camerawerk	16
4.4. Verbeeldingswijze	17
4.5. Aanspreken van kijker	17
4.6. Uitnodigingsstijl participatie website	19
5. TEGENLICHT op internet en daar voorbij	20
5.1. Reactie en discussie	21
5.2. Meeschrijven manifest	23
5.3. Meet Ups	24
5.4. Publieke sfeer	26
6. De publieke opdracht: televisieprogramma versus website	27
7. Conclusie	28
Bronnenlijst	31
Bijlage 1: <i>Titanpad</i> : Manifest TEGENLICHT Utopie	35
Bijlage 2: Omroep kijkcijfers TEGENLICHT	37

1. Inleiding

Vormen meerdere mediaplatformen een bedreiging voor de overleving van publieke omroepen? Of zijn ze juist het middel in het volbrengen van hun publieke opdracht? In de eerste jaren van de 21ste eeuw onderzochten mediawetenschappers opnieuw de rol van publieke omroepen in een gedigitaliseerd tijdperk. De digitalisatie van het medialandschap leidde tot convergentie van televisiecontent (beweging van content over meerdere mediaplatformen en vervaging van grenzen tussen traditionele en nieuwe mediatechnologieën)¹, grotere informatiecapaciteiten en nieuwe communicatiepatronen (van eenrichtingsverkeer naar interactiviteit).² Critici vroegen zich af hoe omroepen hun publieke opdracht in een commercieel gerunde wereld konden volbrengen.³ Naar aanleiding van aanpassingen in nationale publieke opdrachten, zoals in de Nederlandse mediawet uit 2008, hadden publieke omroepen hun positie echter opnieuw bepaald en sloten meerdere mediaplatformen in hun armen.⁴

De traditionele opdracht waar publieke omroepen in een voorgaand tijdperk aan dienden te voldoen was de kijker te informeren, onderwijzen en entertainen.⁵ Echter in de context van het huidige digitale tijdperk stelde mediawetenschapper Gunn Sara Enli in 2008 dat, op basis van een nieuwe kijker-producent-relatie⁶ en het uitgangspunt dat televisie *engagement* creëert⁷, deze opdracht geherdefinieerd moest worden en toepasbaar moest zijn voor alle Europese omroepen. Enli stelde dat publieke omroepen met hun programma's de

¹ Henry Jenkins, "Introduction: Worship at the Altar of Convergence: A New Paradigm for Understanding Media Change," in *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide* (New York: New York University, 2006), 3.

² Johannes Bardoel en Leen d'Haenens, "Public Service Broadcasting in Converging Media Modalities. Practices and Reflections from the Netherlands," *The International Journal of Research into New Media Technologies* 14.3 (2008): 352.

³ Catherine Johnson, "From Brand Congruence to the 'virtuous circle': Branding and the Commercialization of Public Service Broadcasting," *Media Culture Society* 35.3 (2013): 314; Johannes Bardoel en G. Ferrell Lowe, "From Public Broadcasting to Public Service Media. The Core Challenge," in *From Public Service Broadcasting to Public Service Media*, red. Gregory Ferrell Lowe en Johannes Bardoel (Göteborg: Nordicom, 2007), 9; Karol Jakubowicz, "PSB: The Beginning of the End, or a New Beginning in the 21st Century?," presentatie voor RIPE@2006 conferentie, 2006, 1; Nanne Adriaans en Anita M.J. van Hoof, "Publiek programmeren in een commerciële context," *Tijdschrift voor communicatiewetenschap* 3 (2006): 257.

⁴ Mediawet 2008, "Hoofdstuk 2," geraadpleegd 30 mei, 2014, http://wetten.overheid.nl/BWBR0025028/Hoofdstuk2/geldigheidsdatum_30-05-2014.

⁵ Gunn Sara Enli, "Redefining Public Service Broadcasting. Multi-Platform Participation," *The International Journal of Research into New Media Technologies* 14.1 (2008): 106.

⁶ Jane Roscoe, "Multi-Platform Event Television: Reconceptualizing our Relationship with Television," *The Communication Review* 7 (2004): 365.

⁷ Ivan Askwith, "Television 2.0: Reconceptualizing TV as an Engagement Medium," (PhD diss., New York University, 2007), 3.

kijker dienen te entertainen, onderwijzen en laten participeren.⁸ Participatie door de kijker betreft een dubbele opdracht: Enerzijds dienen publieke omroepen participatie door de kijker op verschillende mediaplatformen te bewerkstelligen. Anderzijds dienen deze ook democratische participatie te initiëren.⁹ Democratische participatie wordt geïnitieerd wanneer wordt aangezet tot stemmen, deelname aan politieke debatten en campagnes, of tot het aannemen van een lidmaatschap bij een politieke partij.¹⁰ Deze opdracht, hoewel aangepast aan het digitale tijdperk, past nog altijd bij het initiële uitgangspunt van publieke omroepen om de kijker als burger bij televisieprogramma's te betrekken.¹¹ Uitvoering van deze opdracht geschiedt uiteindelijk aan de hand van harde criteria van het Europese mededingingsrecht.¹² Daarom worden nationale omroepen geacht niet alleen te voldoen aan de door hun overheid gestelde publieke opdracht, maar ook aan de actuele voor Europa geldende publieke opdracht.

Velen onderzoekers sloten zich aan bij Enli's herdefiniëring van een Europees toepasbare publieke opdracht en haar stelling wat betreft democratische participatie. Zij stelden dat publieke omroepen als betrouwbare mediamerken met meerdere platformen een versterkte betrokkenheid en een geïnformeerd burgerschap kunnen creëren door middel van participatie.¹³ Henry Jenkins, mediawetenschapper en ambassadeur van de term convergentie, waarschuwde dat mediaconvergentie afhankelijk is van participatie van de kijker.¹⁴ Dit maakt participatie zeer belangrijk voor het voortbestaan van publieke omroepen in het digitale tijdperk.

Of nieuwe mediaplatformen ook werkelijk participatie bewerkstelligen en hoe deze de kijker entertainen en onderwijzen is tot op heden nog geen artikel over gepubliceerd.¹⁵ Deze studie onderzoekt hoe een nieuw mediaplatform van een Nederlands publiek televisieprogramma bijdraagt aan de door Enli geformuleerde publieke opdracht in Nederland. Dit is onderzocht door middel van een kwalitatieve tekstanalyse van het VPRO-programma *TEGENLICHT* en de bijbehorende website. Dit heeft de volgende hoofdvraag opgeleverd: *Hoe draagt de TEGENLICHT-website in vergelijking met het televisieprogramma TEGENLICHT bij*

⁸ Enli, 105.

⁹ Idem, 117.

¹⁰ Brian McNair, Matthew Hibberd en Philip Schlesinger, "Public Access Broadcasting and Democratic Participation in the age of Mediated Politics," *Journalism Studies* 3.3 (2002): 407.

¹¹ Enli, 107; Egbert Dommering, "De toekomst van de publieke omroep," *Mediaforum* 2 (2005): 45.

¹² Dommering, 50.

¹³ James Bennett, "Your Window-on-the-World: Interactive Television, the BBC and the Second Shift Aesthetics of Public Service Broadcasting," (PhD diss., University of Warwick, Department of Film and Television Studies, 2007), 297; Petros Iosifidis, "The Public Sphere, Social Networks and Public Service Media," *Information, Communication and Society* 14.5 (2011): 634.

¹⁴ Jenkins, 3.

¹⁵ Bennett, 300, 342.

aan de door Enli geformuleerde publieke opdracht om de kijker als burger te entertainen, onderwijzen en laten participeren?

TEGENLICHT vormt een gepaste casus voor dit onderzoek, omdat het doel van het programma en zijn uitgebreide website lijken aan te sluiten op de door Enli geformuleerde publieke opdracht.¹⁶ TEGENLICHT heeft zich sinds een aantal jaren gemanifesteerd op verschillende mediaplatformen om kijkers actief te betrekken bij de door hen verbeelde *future affairs*. Het doel van het programma is de kijker te informeren over nieuwe ideeën en trends binnen de wereld van politiek, economie, maatschappij en wetenschap.¹⁷

Om antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag wordt ten eerste de context (ontwikkelingsgang, doelgroep, missie/visie) van TEGENLICHT sinds zijn eerste uitzending op 8 september 2002 onderzocht. Dit wordt onderzocht door eerst de missie van de VPRO en de Nederlandse gestelde publieke mediaopdracht te relateren aan de publieke opdracht zoals Enli deze formuleerde, waarna de context van de casus wordt belicht.

Ten tweede wordt door middel van analyse inzicht gegeven in hoe de inhoud en verbeeldingswijze van het televisieprogramma de kijker aanspreken. Ten derde wordt inzicht gegeven in hoe de website participatie door de kijker bewerkstelligt en democratische participatie initieert. Ten vierde wordt de verkregen data geanalyseerd door middel van een vergelijking tussen de wijzen waarop de website en het televisieprogramma bijdragen aan de publieke opdracht. Tot slot presenteert de conclusie een concreet antwoord op de hoofdvraag en een samenvatting van de bevindingen. Daaropvolgend vindt reflectie op de casus en de toepasbaarheid van de onderzoeksmethode plaats en worden suggesties gegeven voor aanvullend onderzoek naar aanleiding van de gepresenteerde onderzoeksresultaten.

1.1. Theoretisch kader, concepten en positionering

Zoals in de inleiding werd gesteld, heeft digitalisatie van het medialandschap geleid tot convergentie van televisiecontent. Omdat convergentie van deze content afhankelijk is van participatie door de kijker,¹⁸ wordt in deze studie onderzocht of de website van TEGENLICHT participatie en/of democratische participatie bewerkstelligt en daardoor bijdraagt aan de door Enli geformuleerde publieke opdracht. Er wordt bekeken of de website een ruimte is om te participeren in datgene wat het televisieprogramma heeft verbeeld en waartoe het heeft

¹⁶ Enli, 108.

¹⁷ VPRO TEGENLICHT, ‘Over Tegenlicht,’ geraadpleegd 18 april, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/over.html>.

¹⁸ Jenkins, 3.

uitgenodigd. Voor deze ruimte wordt de definitie *space of participation* van Eggo Müller gehanteerd. Deze term duidt aan dat een televisieprogramma en de interface van zijn website een raamwerk is voor kijkersactiviteit.¹⁹ Deze term wordt gehanteerd zodat bepaald kan worden of de digitale vorm van participatie via de website meer zelf bepalende vormen van participatie bewerkstelligen in de *offline* wereld, zoals democratische participatie.

Televisiewetenschapper Sharon Marie Ross toonde aan hoe content van televisieprogramma's door middel van uitnodiging inspelen op het bestaan van Müllers *spaces of participation*. TEGENLICHT's *space of participation*, in dit geval de website, is de ruimte waar de kijker terecht komt nadat deze is uitgenodigd tijdens een TEGENLICHT-uitzending. Ross categoriseerde deze uitnodigingswijzen in drie verschillende stijlen: openlijk (de kijker wordt expliciet uitgenodigd om actief te participeren), natuurlijk (ogenschijnlijk natuurlijke uitnodiging waarbij het lijkt alsof het programma de kijker niet openlijk vraagt om te participeren) en verscholen (onverschillige manier van uitnodigen op een engagerende, maar toch terloopse, wijze die voortvloeit uit de narratieve structuur en content van het programma).²⁰ Ross' methode wordt gebruikt om inzicht te bieden in TEGENLICHT's uitnodigingsstijl tot participatie op de website.

Participatie is een centraal concept geworden binnen de televisiewetenschappen sinds critici, waaronder Ross, stelden dat de relatie tussen producenten en kijkers was veranderd. Binnen dit onderzoek is het dan ook van belang dat deze bevindingen worden onderkend, aangezien de TEGENLICHT-website een ruimte zou kunnen zijn waarbinnen participatie een centrale rol speelt. Jane Roscoe, één van de critici die ook de nieuwe relatie tussen kijker en producenten onderzocht, beschreef in 2004 dat multi-platform-televisie deze nieuwe relatie heeft gecreëerd en dat deze is gebaseerd op aannames: producenten gaan uit van tenminste een gedeelte van het publiek dat zich bezig houdt met content via verschillende platformen en de relatie tussen verschillende vormen en uitzendingsstijlen zal begrijpen.²¹ Deze technologisch verstandige kijker dient *engaged* (betrokken) te blijven bij het televisieprogramma, want alleen dan is een toekomst voor televisie mogelijk.²² Wanneer de kijker *engaged* is bij het programma, is deze eerder geneigd gebruik te maken van meerdere mediaplatformen om zich verder te betrekken bij de content van het programma.

¹⁹ Eggo Müller, "Formatted Spaces of Participation. Interactive Television and the Changing Relationship Between Production and Consumption," in *Digital Material. Tracing New Media in Everyday Life and Technology*, red. Marianne van den Boomen et. al. (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2009), 52.

²⁰ Sharon Marie Ross, "Introduction: Online/Offline: What It Means to "Watch (and Make) TV" in the Age of the Internet," in *Beyond the Box. Television and the Internet* (Malden: Blackwell Publishing, 2008), 8.

²¹ Roscoe, 365.

²² Askwith, 3.

Als gevolg van de nieuwe relatie tussen kijker en producent onderzocht film- en televisiewetenschapper James Bennett in 2007 hoe de kijker *engaged* bleef dankzij participatie, door de structuur van BBC's interactieve televisie te analyseren. Bennett concludeerde dat publieke omroepen hun programmering moesten aanpassen om participatie binnen ruimtes van nieuwe platformen te creëren. Volgens Bennett draagt participatie op mediaplatformen bij aan de publieke opdracht, omdat het kijkers aanmoedigt zichzelf als onderdeel van de natie te zien.²³ Daardoor wordt de kijker, zoals Enli stelde, als burger aangesproken en initiëren publieke omroepen tegelijkertijd democratische participatie. Bennett stelde dat er weinig onderzoek is naar hoe digitale technologieën participatie bewerkstelligen. Daarnaast stelde hij dat zijn onderzoek naar de rol van de BBC zeer medium-specifiek was aangezien het alleen de structuur van interactieve televisie heeft onderzocht.²⁴ In feite wees Bennett hiermee het vervolg aan die dit onderzoek zal gaan geven.

Behalve de door Bennett genoemde beperkingen qua onderzoek naar dit onderwerp, is specifiek onderzoek naar een programma van de Nederlandse publieke omroep (NPO) en hun transformatie ten gevolge van de digitalisatie ook beperkt. Mediawetenschappers Johannes Bardoel en Leen d'Haenens concentreerden zich wel op Nederland, maar hebben niet gedifferentieerd naar afzonderlijke omroepen of programma's. Volgens Bardoel en d'Haenens zou de NPO het verlangen moeten hebben om innovatieve content in lijn met de publieke opdracht te verspreiden via nieuwe mediaplatformen. Tegelijkertijd is het een kunst om die opdracht niet uit het oog te verliezen door convergentie.²⁵ Er is geen vervolgonderzoek gedaan of deze nieuwe platformen ook werkelijk bijdragen aan de publieke opdracht, of dat deze al uit het oog verloren is.

Nadat bovenstaande onderzoekers het belang van verschillende mediaplatformen voor publieke omroepen aanstipten, vroeg de Europese commissie in 2010 om een controlemechanisme. Naar aanleiding daarvan beoordeelden mediawetenschappers Karen Donders en Caroline Pauwels een ex ante test om te evalueren of bepaalde mediaservices zouden passen binnen de publieke opdracht. Zoals dit onderzoek ook zal doen, werd een publieke opdracht gehanteerd die in heel Europa toepasbaar was. Ondanks dat de test door verschillende EU-landen werd uitgetoetst, bleek deze wetmatig en praktisch moeilijk

²³ Bennett, 300, 304.

²⁴ Idem, 300, 342.

²⁵ Bardoel en d'Haenens, 356, 359.

uitvoerbaar.²⁶ Het feit dat de Europese commissie om een controlemechanisme vroeg, toont aan dat er groot belang is bij een adequate invulling van de publieke opdracht door publieke omroepen.

Gezien de actualiteit en de door de Europese commissie aangestipte relevantie van dit onderwerp, zal op basis van een kwalitatieve tekstanalyse niet alleen onderzocht worden of een nieuw mediaplatform zoals een website past binnen de door Enli geformuleerde publieke opdracht, maar ook hoe het iets bijdraagt aan die opdracht. Daarmee geeft dit onderzoek een aanvulling op de ex ante test van Donders en Pauwels en geeft het een vervolg op de bevindingen van Bennett, Bardoel en d'Haenens. Hiermee bieden de inzichten uit dit onderzoek een bijdrage aan het doorlopende debat over de rol van publieke omroepen in het digitale tijdperk van televisie.

1.2. Onderzoeksmethode

Door middel van kwalitatieve tekstanalyse worden drie TEGENLICHT-afleveringen (WE ZIJN HET ZAT van 30 maart 2014, DE HEROVERING VAN HET NU van 13 april 2014 en DE PATIENT IN DE HOOFDROL van 27 april 2014) en later de website geanalyseerd. Als methodische basistekst wordt Glen Creeber's methodiek over kwalitatieve tekstanalyse van de verbeeldingswijzen van televisie gehanteerd. Inzicht wordt verworven door middel van de hierboven beschreven theoretische concepten en theorieën.

Nadat de algehele context is geschetst met informatie van de TEGENLICHT-web redactie en de NPO, wordt gestart met de tekstanalyse van de geselecteerde afleveringen. Waar met één of twee afleveringen geen overwegend oordeel gegeven kan worden, wordt op basis van TEGENLICHT's diversiteit aan formats verwacht dat drie afleveringen voldoende data bieden om inzicht te krijgen in hoe het programma entertaint, onderwijst en participatie bewerkstelligt.²⁷ De keuze voor deze specifieke afleveringen is gebaseerd op hun onderwerpen en de verwachting dat ze een algeheel beeld geven van het programma. Deze afleveringen hebben drie zeer verschillende formats, waaronder één aflevering die het vaste TEGENLICHT-lab format gebruikt. Op basis van het verschil in formats wordt verwacht dat

²⁶ Karen Donders en Caroline Pauwels, "The Introduction of an Ex Ante Evaluation for New Media Services: 'Europe' Asks it or Public Service Broadcasting Needs It?," *International Journal of Media & Cultural Politics* 6.2 (2010): 142.

²⁷ Ervaring opgedaan qua tekstanalyse in cursussen Vertellen & Verbeelden, Film Theories en Theorie & Analyse AV II.

de afleveringen de kijker verschillend aanspreken waardoor een breed beeld van TEGENLICHT's wijze tot aanspreken verkregen kan worden.

Allereerst worden een aantal aspecten van iedere aflevering geanalyseerd: onderwerpkeuzes, de manier waarop een TEGENLICHT-aflevering daar invulling aan geeft en ten slotte hoe de kijker wordt aangesproken. Is er bijvoorbeeld rekening gehouden met de nieuwe relatie tussen kijker en producent? Wordt de kijker als burger aangesproken? Deze studie geeft inzicht in de manier waarop TEGENLICHT deze onderwerpen verbeeldt door aspecten zoals camerawerk en muziek te analyseren.²⁸ Met deze data kan benoemd worden of TEGENLICHT gebruik maakt van een illustratieve, observationele of symbolische verbeeldingswijze om de kijker aan te spreken en *engaged* te krijgen bij de content.²⁹

Gezien TEGENLICHT's grote diversiteit aan platformen, wordt verwacht dat de kijker tijdens een uitzending wordt uitgenodigd om hierop te participeren. De manier waarop de kijker daartoe wordt uitgenodigd, wordt benoemd aan de hand van Ross' uitnodigingsstijlen. Bepaald wordt of er openlijk, natuurlijk of verscholen wordt uitgenodigd tot participatie en hoe deze stijl zich manifesteert tijdens het programma. Pas wanneer een uitnodigingsstijl is benoemd, kan geanalyseerd worden hoe de website als *space of participation* fungeert.

Het tweede gedeelte betreft de websiteanalyse. Onderzocht wordt hoe binnen de website participatie door de gebruiker wordt bewerkstelligd en of het daardoor democratische participatie initieert. Hier wordt uitgegaan van het theoretisch kader waarin wordt gesteld dat participatie op verschillende mediaplatformen bijdraagt aan democratische participatie.³⁰ Ieder onderdeel van de website wordt geanalyseerd op ruimte voor reactie, interactiemogelijkheden, inhoudelijke bijdrage vanuit de gebruiker zelf en mogelijkheden tot verdieping van de verbeelde onderwerpen. Net als televisiewetenschapper Catherine Johnson in haar studie naar de commercialisatie van de BBC, wordt in deze studie aandacht gegeven aan de organisatie van publieke activiteiten via de website. Johnson deed dit door middel van tekstanalyse van logo's en de omroeptitel.³¹ In deze analyse zal dat gedaan worden door tekstanalyse van participatiemogelijkheden. Doordat Johnson's analyse als voorbeeld dient, is de uitvoer van de websiteanalyse gebaseerd op een actueel en gericht voorbeeld. Met deze data kan de wijze waarop de website bijdraagt aan de publieke opdracht vergeleken worden met de bijdrage van het televisieprogramma.

²⁸ Glen Creeber, "Analysing Television," in *Tele-Visions. An Introduction to Studying Television* (London: British Film Institute, 2006), 39-41.

²⁹ Glen Creeber, "Analysing Factual TV," in *Tele-Visions. An Introduction to Studying Television* (London: British Film Institute, 2006), 62-64.

³⁰ Bennet, 304; Enli, 117; Iosifidis, 634.

³¹ Johnson, 323-325.

Tot slot wordt een bezoek gebracht aan de TEGENLICHT Meet Up in Amsterdam en de door kijkers georganiseerde Meet Up in Den Bosch. In het kader van dit onderzoek is een bezoek aan deze Meet Ups relevant, omdat hier een idee wordt verkregen van de animo voor de meer zelf bepalende vormen van participatie die de website als een *space of participation* bewerkstelligt in de *offline* wereld.

2. VPRO en de Nederlandse publieke mediaopdracht in het digitale tijdperk

Op 17 mei 2010 ondertekenden de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de Stichting Nederlandse Publieke Omroep en het Commissariaat voor de Media een prestatieovereenkomst geldend van 2010 tot 2016. Deze betreft de volgende onderwerpen: aansluiten bij veranderd mediagebruik, evenwichtig en onderscheidend aanbod, vergroten bereik en vergroten van de impact van media-aanbod waarmee de publieke omroep wil bijdragen aan het publieke debat.³² Deze prestatieovereenkomst draagt de NPO op om zich, binnen de mogelijkheden van een publieke omroep, aan te passen aan het veranderde medialandschap. Deze prestatieafspraken zijn overeengekomen naar aanleiding van de Nederlandse mediawet uit 2008 waarin de ‘‘publieke mediaopdracht’’ de NPO het volgende opdraagt:

Het op landelijk, regionaal en lokaal niveau verzorgen van publieke mediadiensten door het aanbieden van media-aanbod op het terrein van informatie, cultuur, educatie en verstrooiing, via alle beschikbare aanbodkanalen [...]. In het kader van de uitvoering van de publieke mediaopdracht volgen en stimuleren de NPO en de publieke media-instellingen technologische ontwikkelingen en benutten de mogelijkheden om media-aanbod aan het publiek aan te bieden via nieuwe media- en verspreidingstechnieken.³³

Dit specifieke gedeelte van de mediaopdracht betreft de kern qua aanpassingen voor publieke omroepen om mee te kunnen ontwikkelen met het digitale medialandschap. Ook de VPRO probeert te voldoen aan deze publieke mediaopdracht en de gemaakte prestatieafspraken. Dit valt terug te herleiden uit hun missie:

³² Mediawet 2008, ‘‘Prestatieovereenkomst 2010-2015,’’ geraadpleegd 24 april, 2014, <http://www.publiekeomroep.nl/organisatie/pagina/verantwoording>.

³³ Mediawet 2008, ‘‘Hoofdstuk 2,’’ geraadpleegd 30 mei, 2014, http://wetten.overheid.nl/BWBR0025028/Hoofdstuk2/geldigheidsdatum_30-05-2014.

De VPRO is een publieke omroep waarbinnen creativiteit, wereldburgerschap, innovatie en eigenzinnigheid leidraad zijn, met het publiek als uitgangspunt. Voor dat publiek, de creatieve klasse, wil de VPRO een knooppunt zijn van vakmanschap en expertise, betrokkenheid en passie. De VPRO wil een innoverende en initiatiefrijke partij zijn in het maatschappelijk debat en toonaangevende, verdiepende, crossmediale inhoud bieden en doet dat in samenwerking met nationale en internationale partners. [...].³⁴

Programma's zoals TEGENLICHT dienen de missie van de VPRO uit te dragen en daarmee de omroep te ondersteunen in het vervullen van de Nederlandse publieke mediaopdracht. Met crossmediale inhoud doelt de VPRO op televisiecontent die kan convergeren, oftewel bewegen over verschillende mediaplatformen. Zoals eerder beschreven, stelde convergentiewetenschapper Jenkins dat convergentie afhankelijk is van participatie van de kijker.³⁵ Wanneer de VPRO met zijn programma's geen participatie bewerkstelligt, zal de crossmediale inhoud van de programma's volgens Jenkins geen invloed hebben op de activiteit van de kijker.

Participatie door de kijker op verschillende mediaplatformen wordt niet expliciet benoemd in de Nederlandse Mediawet of in de missie van de VPRO. Enli achtte dit echter een zeer belangrijk onderdeel van een Europees toepasbare publieke opdracht die is aangepast aan het digitale tijdperk.³⁶ Daarom wordt in deze studie onderzocht of een programma van de VPRO, als onderdeel van de NPO, eerder voldoet aan de publieke opdracht zoals gesteld door Enli, dan aan de nationaal gestelde opdracht. VPRO's missie geeft tenslotte aan dat deze omroep samenwerkt met zowel nationale als internationale partners, wat maakt dat de uitkomsten van deze studie globaal worden ingezet om van significante waarde te kunnen zijn in een bredere context dan enkel die van Nederland.

3. Over TEGENLICHT

TEGENLICHT sluit zich aan bij de missie van de VPRO, maar breidt deze uit met een specifiekere op het programma toegespitste missie: 'TEGENLICHT zoekt zijn verhalen op die plekken waar ideeën worden ontwikkeld, getest en bekritiseerd en wil zijn kijk geven op de

³⁴ VPRO, 'Missie,' geraadpleegd 23 april, 2014, <http://www.vpro.nl/over-de-vpro/missie.html>.

³⁵ Jenkins, 3.

³⁶ Enli, 108.

wereld door middel van controversiële, niet voor hand liggende, maar gedegen analyses van zowel nationale als internationale ontwikkelingen die de wereld in de 21ste eeuw vormgeven.’’³⁷ Het VPRO-programma had zijn eerste uitzending op 8 september 2002 waarna het voornamelijk de leefstijlgroep Kritische Verdiepingszoekers aantrok.³⁸ Afhankelijk van het programma en tijdslot waarop deze zit, wijst de NPO programma’s hun leefstijlgroep toe. De leefstijlindeling van de NPO is specifiek ontwikkeld om mediagedrag van groepen te verklaren.³⁹ Van de Kritische Verdiepingszoekers is 65% man met een gemiddelde leeftijd van 47 jaar die 9% van de bevolking betreffen. Het zijn hoog opgeleide denkers en hebben vaak een leidinggevende of adviserende functie.⁴⁰ TEGENLICHT benadert, naar eigen zeggen, zijn publiek als burgers en streeft ernaar om discussie uit te lokken op één van de door hen aangeleverde platformen zoals Twitter, Facebook of de TEGENLICHT-website. Deze website had het afgelopen seizoen een gemiddelde van 150.000 sessies (websitebezoeken) per maand.⁴¹ Het programma biedt naast deze digitale interactie ook de mogelijkheid tot *face-to-face* gesprekken tijdens de wekelijkse Meet Up in Pakhuis de Zwijger te Amsterdam.

TEGENLICHT dreigde in 2012 verschoven te worden naar een later tijdstip, omdat het een te beperkt aantal kijkcijfers zou hebben. Maar met een verschuiving van de maandag naar de zondagavond werd dit voorkomen en stegen de kijkcijfers naar een gemiddelde van 380.000 ‘live’ kijkers in het afgelopen seizoen.⁴² Behalve de verschuiving van de uitzenddag, werd het programma toegankelijker gemaakt doordat het de kijker bij de hand neemt door middel van vooruitblikken, vertellers en verschillende portals met extra informatie.⁴³

Het televisieprogramma hanteert geen vast format en bepaalt afhankelijk van het onderwerp een passende vorm.⁴⁴ Het TEGENLICHT-lab is een format dat wel terugkerend is. Hierbij krijgt één persoon alle ruimte om zijn of haar visie op een onderwerp te geven. Deze

³⁷ VPRO TEGENLICHT, ‘‘Over Tegenlicht,’’ geraadpleegd 18 april, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/over.html>; Jasper Koning, telefonisch interview door Sarah Kenninck, 2 juni, 2014.

³⁸ Jasper Koning, telefonisch interview door Sarah Kenninck, 2 juni, 2014.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Nederlandse Publieke Omroep, ‘‘Handleiding NPO Leefstijlgroepen,’’ geredigeerd door NPO, 15 november, 2010, geraadpleegd 2 juni, 2014, http://www.ster.nl/uploads/media_items/leefstijldoelgroepen-npo-2011.original.pdf.

⁴¹ Jasper Koning, telefonisch interview door Sarah Kenninck, 2 juni, 2014.

⁴² Erna Verkerk, ‘‘Omroep kijkcijfers TEGENLICHT,’’ E-mailbericht aan Sarah Kenninck, 26 mei, 2014; Jasper Koning, telefonisch interview door Sarah Kenninck, 2 juni, 2014.

⁴³ *NRC Handelsblad*, Wilfred Takken, ‘‘Tegenlicht bedreigd door verbanning naar late avond,’’ NRC online, laatst gewijzigd 26 september, 2012, geraadpleegd 20 mei, 2014, <http://www.nrc.nl/nieuws/2012/09/26/tegenlicht-bedeigd-door-verbanning-naar-late-avond-dan-kijkt-geen-hond-meer/>.

⁴⁴ Ibidem.

persoon vult de aflevering in met eigen meegebrachte clips en filmpjes om zijn of haar perspectief op het onderwerp te verduidelijken. Daarnaast kan een TEGENLICHT-aflevering ook verdieping creëren door middel van interviews met een aantal centraal gestelde hoofdpersonen. Zo kunnen bijvoorbeeld langere reportages worden afgewisseld met debatten en interviews. Afhankelijk van de boodschap die de aflevering wil overbrengen, wordt gekozen voor tegengestelde of eenduidige perspectieven van hoofdpersonen.

4. TEGENLICHT op televisie

In deze paragraaf worden de afleveringen WE ZIJN HET ZAT, DE HEROVERING VAN HET NU en DE PATIENT IN DE HOOFDROL geanalyseerd op inhoud en verbeeldingswijze. Op basis daarvan wordt inzicht gegeven in hoe de kijker wordt aangesproken. Vervolgens wordt inzicht gegeven in de uitnodiging tot participatie op de website. Gezien de diversiteit van de geselecteerde afleveringen, worden deze benaderd als zijnde representatief voor het gehele TEGENLICHT-seizoen zodat de verkregen inzichten bijdragen aan een concreet antwoord op de hoofdvraag. Bijzondere aspecten van de afleveringen in kwestie worden echter wel uitgelicht. Inhoudelijk vertonen deze drie afleveringen zeer uiteenlopende onderwerpen, weergegeven in verschillende formats om hetgene wat TEGENLICHT bij de kijker wil bewerkstelligen te bereiken. Een aantal aspecten zijn voor iedere aflevering hetzelfde en zijn bedoeld om de aandacht van de kijker te trekken en deze *engaged* te krijgen bij het onderwerp. Deze aspecten zijn het gebruik van een verteller en het camerawerk tijdens interviews.

4.1. Introductie van een aflevering

De inleiding van elke aflevering wordt altijd door dezelfde (mannelijke) verteller gegeven. Het feit dat een mannelijke stem wordt gebruikt kan een bewuste keuze zijn geweest omdat, zoals in paragraaf drie werd beschreven, de meerderheid van de leefstijlgroep van TEGENLICHT man is. Deze verteller geeft een vooruitblik op de uitzending: ‘Dit is wat u te wachten staat’. Fragmenten van de aflevering worden getoond waarbij het tijdstip van dat fragment rechts bovenin beeld is geplaatst.⁴⁵ Door de introductie van de verteller en de

⁴⁵ TEGENLICHT, DE HEROVERING VAN HET NU, aflevering 13 april, 2014, geregisseerd door Alexander Oey, Hilversum: VPRO, 2014, geraadpleegd 22 mei, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/afleveringen/2013-2014/de-herovering-van-het-nu.html>; TEGENLICHT, DE PATIENT IN DE HOOFDROL, aflevering 27 april, 2014,

voortblik weet de kijker wat deze kan verwachten van de aflevering. De verteller heet de kijker aan het einde van zijn introductie altijd welkom in relatie tot het onderwerp. In DE HEROVERING VAN HET NU zegt hij bijvoorbeeld: ‘‘Welkom in uw eigen tijd’’.⁴⁶ Door de manier waarop de verteller de kijker welkom heet wordt de toon gezet van het direct aanspreken van de kijker.

4.2. Muziek

Het gebruik van achtergrondmuziek tijdens een uitzending is afhankelijk van het onderwerp en hoe de aflevering de kijker aanspreekt. Bij DE PATIENT IN DE HOOFDROL wordt bijvoorbeeld veel gebruik gemaakt van spannende achtergrondmuziek.⁴⁷ De kijker wordt binnengelaten in een wereld vol innovaties die niet altijd even ethisch verantwoord zijn. De achtergrondmuziek creëert het onheilspellende gevoel dat daarbij hoort. In DE HEROVERING VAN HET NU daarentegen wordt nauwelijks gebruik gemaakt van achtergrondmuziek, waardoor alleen de stem en uitleg van de Amerikaanse mediatheoreticus te horen zijn.⁴⁸ Op die manier blijven kijkers bij de les en kan hij hen bewust maken van huidige ontwikkelingen.

De uitleiding van een aflevering wordt begeleid door populaire, herkenbare muziek die qua tekst past bij het doel en onderwerp van de aflevering. Zo wordt bij WE ZIJN HET ZAT het liedje ‘‘Stand up for your right’’ gebruikt.⁴⁹ De tekst van het liedje spoort de kijker als burger aan om iets te doen en op te staan voor je recht. Op deze manier initieert TEGENLICHT met muziek democratische participatie,⁵⁰ omdat het de kijker aanzet tot actie met betrekking tot de situatie van de Nederlandse democratie.

geregisseerd door Kees Brouwer, Hilversum: VPRO, 2014, geraadpleegd 21 mei, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/afleveringen/2013-2014/de-patient-in-de-hoofdrol.html>; TEGENLICHT, WE ZIJN HET ZAT, aflevering 30 maart, 2014, geregisseerd door Martijn Kieft, Hilversum: VPRO, 2014, geraadpleegd 20 mei, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/afleveringen/2013-2014/we-zijn-het-zat.html>.

⁴⁶ TEGENLICHT, DE HEROVERING VAN HET NU, aflevering 13 april, 2014, geregisseerd door Alexander Oey, Hilversum: VPRO, 2014, geraadpleegd 22 mei, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/afleveringen/2013-2014/de-herovering-van-het-nu.html>.

⁴⁷ TEGENLICHT, DE PATIENT IN DE HOOFDROL, aflevering 27 april, 2014, geregisseerd door Kees Brouwer, Hilversum: VPRO, 2014, geraadpleegd 21 mei, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/afleveringen/2013-2014/de-patient-in-de-hoofdrol.html>.

⁴⁸ TEGENLICHT, DE HEROVERING VAN HET NU, aflevering 13 april, 2014, geregisseerd door Alexander Oey, Hilversum: VPRO, 2014, geraadpleegd 22 mei, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/afleveringen/2013-2014/de-herovering-van-het-nu.html>.

⁴⁹ TEGENLICHT, WE ZIJN HET ZAT, aflevering 30 maart, 2014, geregisseerd door Martijn Kieft, Hilversum: VPRO, 2014, geraadpleegd 20 mei, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/afleveringen/2013-2014/we-zijn-het-zat.html>.

⁵⁰ McNair, Hibberd en Schlesinger, 407.

4.3. Interviews en camerawerk

Over het algemeen wordt een TEGENLICHT-aflevering ingevuld door één of meerdere experts en getuigen die door middel van “interview rede in shot” in beeld worden gebracht. Deze rede heeft het karakter van publiekelijk spreken, omdat de gestelde vragen verwijderd zijn waardoor de visuele focus op de geïnterviewde blijft. Hierdoor lijkt de rede een vrijwillige getuigenis.⁵¹ De “interview rede in shot” wordt regelmatig afgewisseld met het interview als een voice-over terwijl beeldmateriaal wordt vertoond. De interpretatie van de beelden wordt daardoor gelinkt aan een ervaring of kennis over die beelden. De overdracht van wat de geïnterviewde vertelt wordt hierdoor kracht bijgezet.⁵² Door de doelmatige wijze waarop informatie naar de kijker wordt verzonden, scheidt TEGENLICHT met de verbeelding van zijn interviews de condities voor een educatieve sfeer.

Het camerawerk van deze interviews komt in iedere aflevering grotendeels overeen. De geïnterviewde wordt in *medium shot* (hoofd en schouders) in beeld gebracht. Soms wordt dit afgewisseld met een *close-up* op het gezicht. Dit kan de kijker een gevoel van intimiteit geven waardoor deze *engaged* kan raken bij dat wat de geïnterviewde vertelt.⁵³ Het *medium shot* en de *close-up* worden altijd gefilmd vanuit een *eye-level shot*. Door het shot op dezelfde hoogte als de gefilmde persoon te houden wordt een gevoel van empathie en gelijkwaardigheid bij de kijker gekweekt.⁵⁴ Dit creëert opnieuw *engagement* van de kijker en biedt de mogelijkheid om datgene bij de kijker te bewerkstelligen wat het programma voor ogen had. Wanneer de kijker *engaged* is bij het programma, is deze eerder geneigd gebruik te maken van meerdere mediaplatformen om zich verder te betrekken bij de content van het programma.⁵⁵ Zoals in het theoretisch kader werd gesteld, is dit belangrijk voor de toekomst van televisie, en dus publieke omroepen, in het huidige digitale medialandschap.

Hoofdzakelijk wordt in iedere aflevering gewerkt met een camera op statief. De beelden zijn nauwelijks bewegend. Licht deinende beweging vindt alleen plaats wanneer een hoofdpersoon al lopend wordt gevolgd door de camera. Iets dat regelmatig voorkomt in DE PATIENT IN DE HOOFDROL.⁵⁶ Dit geeft de kijker het gevoel alsof deze meeloopt met de hoofdpersoon en aanwezig is bij de gebeurtenis. In deze aflevering worden ook de

⁵¹ Creeber, 65.

⁵² Idem, 66.

⁵³ Idem, 39.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ Askwith, 3.

⁵⁶ TEGENLICHT, DE PATIENT IN DE HOOFDROL, aflevering 27 april, 2014, geregisseerd door Kees Brouwer, Hilversum: VPRO, 2014, geraadpleegd 21 mei, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/afleveringen/2013-2014/de-patient-in-de-hoofdrol.html>.

schokkerige beelden van de Google-glass gebruikt. Zo ziet de kijker thuis wat de hoofdpersoon op dat moment heeft gezien. Op die manier krijgt de aflevering een realistische sfeer waarbij de kijker betrokken is bij de ervaringen van de hoofdpersoon.⁵⁷ Zo ervaart de kijker hoe experts nieuwe snufjes testen voordat ze werkelijk in het ziekenhuis gebruikt kunnen worden. Op die manier hebben de bewegende, realistische beelden van de Google-glass, die fungeert als *hand-held* camera, een informatieve functie: het onderwijst de kijker over de wijze waarop een ziekenhuis innoveert om de zelfstandige patiënt bij te kunnen staan tijdens ziekte- en herstelproces.

4.4. Verbeeldingswijze

Op basis van bovenstaande geanalyseerde aspecten is de verbeeldingswijze van TEGENLICHT gebaseerd op observaties. Het doel van een observationele verbeeldingswijze is het volgen van activiteit of gedrag, met de intentie om de kijker *engaged* te krijgen bij het verbeelde onderwerp of om deze kennis te laten vergaren over het onderwerp.⁵⁸ Dit is terug te herleiden naar de wijze waarop TEGENLICHT zijn afleveringen invult door activiteiten en perspectieven van experts en getuigen te volgen. Deze verbeeldingswijze is ook te koppelen aan de bevindingen wat betreft de wijze waarop TEGENLICHT zijn kijkers aanspreekt.

4.5. Aanspreken van kijker

Doordat de formats en onderwerpen van TEGENLICHT zo uiteen lopen, lijkt iedere aflevering de kijker op een andere manier aan te spreken. Het format van DE HEROVERING VAN HET NU, waarbij één expert zijn perspectief op een bepaald onderwerp geeft, is door de setting, de manier waarop filmpjes en uitleg verhelderend werken en de wijze waarop de expert het publiek aanspreekt bedoeld ter educatie van de kijker als burger. Een voorbeeld daarvan is wanneer de expert gebruik maakt van een rekvisiet, in dit geval een analoge klok, om uit te leggen dat een nieuw hervonden waardering van biologische klokken nieuwe perspectieven biedt op datgene wat ons onderscheidt van computers.⁵⁹ De kijker wordt bewust gemaakt van een bepaalde maatschappelijke ontwikkeling waarbij deze en de wereld betrokken zijn. De

⁵⁷ Creeber, 39.

⁵⁸ Idem, 63.

⁵⁹ TEGENLICHT, DE HEROVERING VAN HET NU, aflevering 13 april, 2014, geregisseerd door Alexander Oey, Hilversum: VPRO, 2014, geraadpleegd 22 mei, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/afleveringen/2013-2014/de-herovering-van-het-nu.html>.

expert probeert de kijker niet te bewegen tot actie, maar zet alleen aan tot nadenken over deze ontwikkeling.

DE PATIENT IN DE HOOFDROL onderwijst de kijker op een andere manier. Namelijk door activiteiten van experts uit de zorg via een observationele verbeeldingswijze te volgen, waarmee het de kijker informeert over de stand van zaken van de gezondheidszorg in eigen land.⁶⁰ Via deze verbeeldingswijze wordt de kijker aangesproken als een (eventueel toekomstige) actieve, mondige patiënt.⁶¹ Dit blijkt zowel uit het voorbeeld waar de kijker met de Google-glass betrokken wordt bij de introductie van innovatieve apparatuur in de zorg, als uit de wijze waarop geïnterviewden spreken over ‘‘de mondigere patiënten’’ die deze innovaties afdwingen.

Tijdens WE ZIJN HET ZAT worden kijkers als ontevreden burgers aangesproken. Dat blijkt uit de manier waarop een hoogleraar de kijkers direct aanspreekt op hun boosheid over de macht van de bancaire elite in Nederland:

Houd die boosheid vast, want er moet ontzettend veel veranderen, want als jullie niet boos blijven en er geen druk is vanuit het electoraat, wordt het voor de bancaire elite heel erg gemakkelijk om de politieke elite mee te nemen en dan gebeurt er dus helemaal niets!⁶²

De kijkers worden als collectief aangesproken, wat een gevoel van saamhorigheid en gelijkwaardigheid kan creëren. Dit wordt opgemaakt uit de experts die de kijker als hun gelijke neerzetten wanneer ze spreken over ‘‘dat wij, middenklasse Nederland, het niet langer pikken’’.⁶³ Deze aflevering wil actie en democratische participatie van de kijker in de *offline* wereld bewerkstelligen, doordat het directe voorbeelden geeft van wijzen waarop burgers kunnen demonstreren tegen hun regering.⁶⁴ Door een beeld te creëren van algehele ontevredenheid onder de Nederlanders, voelen de kijkers zich gesterkt door medeburgers wat dat gevoel van saamhorigheid versterkt en waardoor een opstand sneller kan worden uitgelokt. De tekst: ‘‘Doe iets!’’ aan het einde van de aflevering expliciteert de boodschap van

⁶⁰ Creeber, 63.

⁶¹ TEGENLICHT, DE PATIENT IN DE HOOFDROL, aflevering 27 april, 2014, geregisseerd door Kees Brouwer, Hilversum: VPRO, 2014, geraadpleegd 21 mei, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/afleveringen/2013-2014/de-patient-in-de-hoofdrol.html>.

⁶² TEGENLICHT, WE ZIJN HET ZAT, aflevering 30 maart, 2014, geregisseerd door Martijn Kieft, Hilversum: VPRO, 2014, geraadpleegd 20 mei, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/afleveringen/2013-2014/we-zijn-het-zat.html>.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ McNair, Hibberd en Schlesinger, 407.

de aflevering.⁶⁵ Tijdens deze aflevering wordt dus op meerdere manieren democratische participatie geïnitieerd. Door verschillende personen met verschillende maatschappelijke posities maar met hetzelfde gevoel van ontevredenheid over de politieke macht aan het woord te laten, probeert TEGENLICHT de kijker als burger aan te spreken op zijn recht om te demonstreren tegen een regering die niet luistert naar zijn burgers.

4.6. Uitnodigingsstijl participatie website

Participatie door de kijker wordt in WE ZIJN HET ZAT gekoppeld aan een openlijke uitnodiging tot gebruik van de website.⁶⁶ Volgens de uitnodigingsstijlen van Ross wordt bij een openlijke uitnodiging de kijker expliciet uitgenodigd om actief te participeren op de website.⁶⁷ Dat blijkt uit wat de verteller zegt op het einde van deze aflevering: ‘Bent u ook klaar voor de opstand en wilt u erover napraten? Kom dan aanstaande woensdag om acht uur naar de TEGENLICHT Meet Up in Pakhuis de Zwijger in Amsterdam. En wilt u uw eigen Meet Up organiseren? Kijk dan op tegenlicht.vpro.nl’.⁶⁸ De wijze waarop de verteller expliciet uitnodigt om allereerst naar de website te gaan wanneer de kijker zelf een Meet Up wil organiseren, duidt erop dat er instructies zijn voor een dergelijke vorm van participatie.

In DE HEROVERING VAN HET NU en DE PATIENT IN DE HOOFDROL nodigt de verteller met dezelfde tekst uit tot participatie in de Meet Up. In DE PATIENT IN DE HOOFDROL, de laatste aflevering van het seizoen 2013/2014, wordt openlijk uitgenodigd tot een continuering van *engagement* bij het programma door middel van participatie op de website. Dit blijkt uit de volgende tekst: ‘En de hele zomer is er TEGENLICHT op www.tegenlicht.vpro.nl’.⁶⁹ En in DE HEROVERING VAN HET NU nodigt de verteller ook openlijk uit tot het volgende: ‘Baas worden over uw eigen tijd en apparaten? Bekijk de bonusvideo op tegenlicht.vpro.nl’.⁷⁰ TEGENLICHT-webredacteur Jasper Koning lichtte toe: ‘Wanneer een uitzending een onderwerp heeft dat vraagt om meer verdieping dan dat wat de

⁶⁵ TEGENLICHT, WE ZIJN HET ZAT, aflevering 30 maart, 2014, geregisseerd door Martijn Kieft, Hilversum: VPRO, 2014, geraadpleegd 20 mei, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/afleveringen/2013-2014/we-zijn-het-zat.html>.

⁶⁶ Ross, 8.

⁶⁷ Ibidem.

⁶⁸ TEGENLICHT, WE ZIJN HET ZAT, aflevering 30 maart, 2014, geregisseerd door Martijn Kieft, Hilversum: VPRO, 2014, geraadpleegd 20 mei, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/afleveringen/2013-2014/we-zijn-het-zat.html>.

⁶⁹ TEGENLICHT, DE PATIENT IN DE HOOFDROL, aflevering 27 april, 2014, geregisseerd door Kees Brouwer, Hilversum: VPRO, 2014, geraadpleegd 21 mei, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/afleveringen/2013-2014/de-patient-in-de-hoofdrol.html>.

⁷⁰ TEGENLICHT, DE HEROVERING VAN HET NU, aflevering 13 april, 2014, geregisseerd door Alexander Oey, Hilversum: VPRO, 2014, geraadpleegd 22 mei, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/afleveringen/2013-2014/de-herovering-van-het-nu.html>.

uitzending kon bieden, wordt hetgene waarin de kijker op de website in kan participeren aan het einde van de aflevering expliciet benoemd''.⁷¹ Dit blijkt uit de verwijzing naar de bonusvideo horende bij de aflevering DE HEROVERING VAN HET NU.

Op basis van een observationele verbeeldingswijze van de verschillende formats, blijkt dat deze de kijker op verschillende manieren aanspreken. Zo wordt *engagement* gecreëerd via het camerawerk tijdens interviews en onderwijzen de bewegende beelden van de Google-glass de kijker over innovaties in de zorg. Door middel van muziek en expliciete teksten wordt democratische participatie geïnitieerd. Doordat een openlijke uitnodiging tot websiteparticipatie zorgt voor continuering van *engagement* bij de televisiecontent, wordt verwacht dat de website als een *space of participation* fungeert.

5. TEGENLICHT op internet en daar voorbij

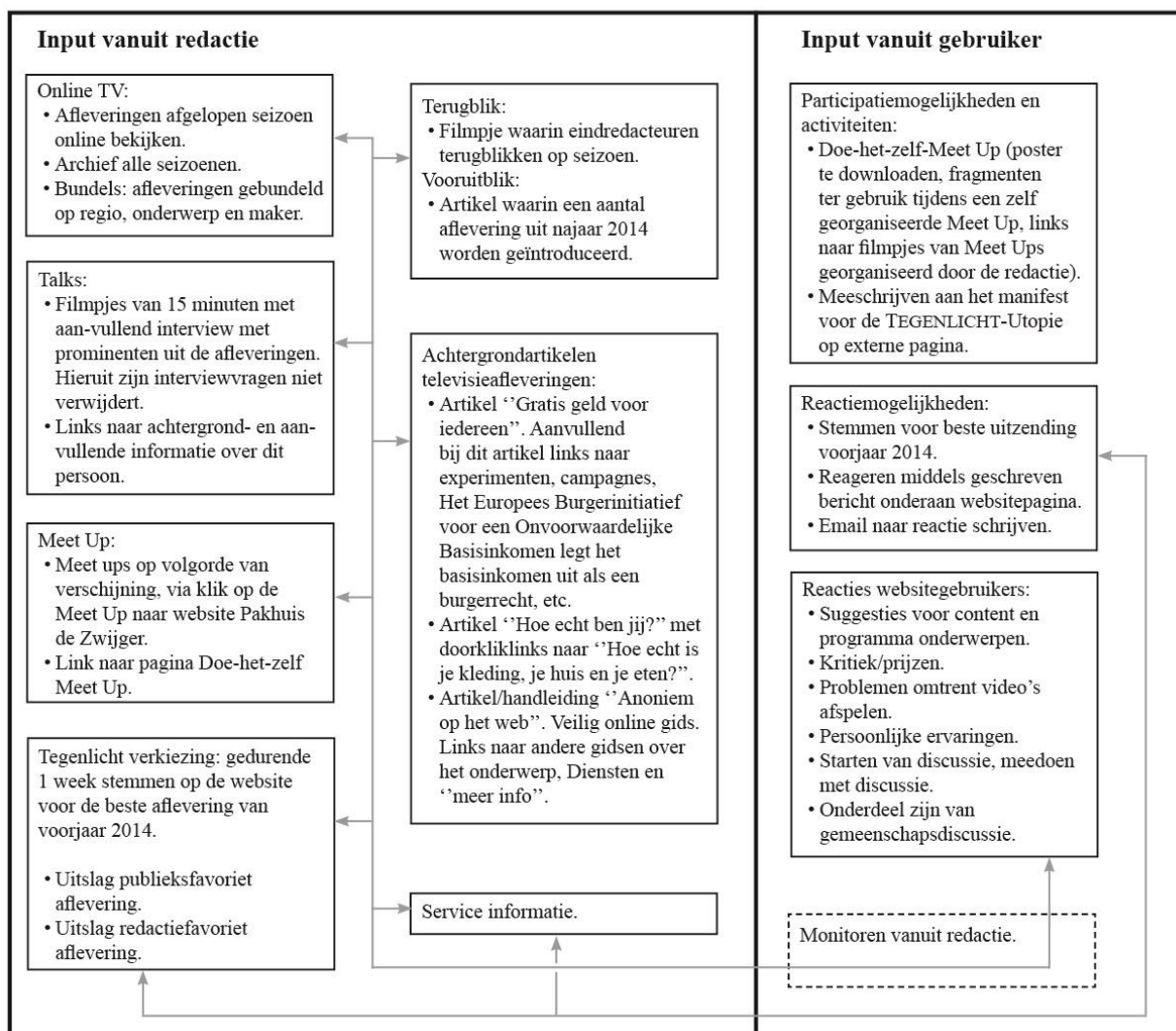
In deze paragraaf wordt de website geanalyseerd en wordt inzicht verworven in de manieren waarop deze participatie door de kijker bewerkstelligt en eventueel democratische participatie initieert. Hier werd uitgegaan van de theorie dat participatie op verschillende mediaplatformen bijdraagt aan democratische participatie zowel in de *online* als *offline* wereld.⁷² Ieder onderdeel van de website is geanalyseerd op ruimte voor reactie, interactiemogelijkheden, inhoudelijke bijdrage vanuit de kijker zelf en mogelijkheden tot verdieping van de verbeelde onderwerpen. Figuur 1 op pagina 21 brengt de interactieve functies van de TEGENLICHT-website in kaart. Deze figuur laat zien dat de website is ingericht op het nieuwe communicatiepatroon: interactief in plaats van eenrichtingsverkeer.⁷³ Zo laat de linkerzijde de input vanuit de redactie zien, en de rechterzijde die van de websitegebruiker.

⁷¹ Jasper Koning, telefonisch interview door Sarah Kenninck, 2 juni, 2014.

⁷² Bennett, 297; Enli, 117; Iosifidis, 634.

⁷³ Bardoel en d'Haenens, 352.

Interactieve website

Figuur 1: Interactieve website met input vanuit zowel redactie als gebruiker.⁷⁴

5.1. Reactie en discussie

De websitegebruiker wordt voornamelijk door middel van reacties uitgenodigd tot participatie. Op iedere pagina die geen start- of doorklikpagina betreft, is onderaan ruimte voor reactie. TEGENLICHT is er op uit om discussie met en onder de gebruikers te creëren.⁷⁵ Dit blijkt uit de volgende expliciete uitnodiging voor discussie in relatie tot het onderwerp van een achtergrondartikel: ‘‘Reageer en doe mee aan de discussie over de invloed van technologie op jouw rol als patiënt’’.⁷⁶ De reactie kan zo lang zijn als de gebruiker wil. Dit duidt erop dat TEGENLICHT de gebruiker de ruimte geeft om kwijt te kunnen wat deze kwijt

⁷⁴ VPRO TEGENLICHT, laatst geraadpleegd 12 juni, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/>.

⁷⁵ Jasper Koning, telefonisch interview door Sarah Kenninck, 2 juni, 2014.

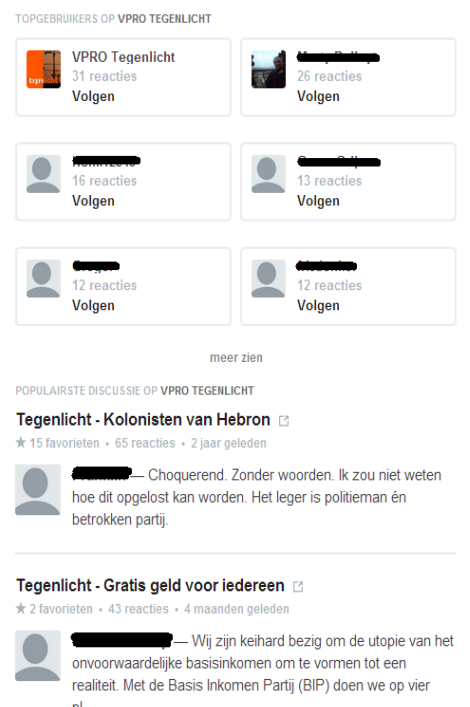
⁷⁶ VPRO TEGENLICHT, Julia Kramer, ‘‘Discussieer mee over eHealth,’’ laatst gewijzigd 27 april, 2014, geraadpleegd 8 juni, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/nieuws/2014/april/discussie-ehealth.html>.

wil. Koning vertelde echter wel: “Hoewel reacties van gebruikers in eerste instantie direct op de website komen, komt het af en toe voor dat een reactie verwijderd wordt wanneer deze ‘‘ongepast’’ is voor de discussie of de website’’.⁷⁷ Doordat de redactie reacties monitort kan eventuele initiatie van democratische participatie via de website discutabel zijn, omdat de mate van vrijheid van meningsuiting hierdoor wordt gelimiteerd.

Reacties van andere gebruikers zijn zichtbaar onderaan de pagina. Iedere gebruiker is vrij zich te mengen in lopende discussies. ‘‘Topgebruikers’’ worden bovenaan de discussie vermeld.⁷⁸ Door topgebruikers uit te lichten, worden zeer actieve discussieerders als het ware beloond voor hun participatie met een ereplek op de website.

Afbeelding 1: Participatie door discussie.⁷⁹

Afbeelding 2: Topgebruikers van populairste websitediscussies.⁸⁰

Doordat TEGENLICHT de websitegebruiker de vrijheid geeft qua aard en lengte van zijn reactie en deze niet op voorhand scant op de inhoud,⁸¹ initieert TEGENLICHT, ondanks het monitoren van de reacties, democratische participatie.⁸² Naast de publiekelijke reacties op de website wordt de gebruiker ook uitgenodigd om de redactie direct te mailen met

⁷⁷ Jasper Koning, telefonisch interview door Sarah Kenninck, 2 juni, 2014.

⁷⁸ VPRO TEGENLICHT, Julia Kramer, ‘‘Discussieer mee over eHealth,’’ laatst gewijzigd 27 april, 2014, geraadpleegd 8 juni, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/nieuws/2014/april/discussie-ehealth.html>.

⁷⁹ Ibidem.

⁸⁰ Ibidem.

⁸¹ Jasper Koning, telefonisch interview door Sarah Kenninck, 2 juni, 2014.

⁸² McNair, Hibberd en Schlesinger, 407.

‘opmerkingen of vragen over de uitzendingen of de site, of suggesties voor onderwerpen’.⁸³ De TEGENLICHT-redactie lijkt daarmee zelf een democratie te hanteren, waarbij inspraak van de kijker/gebruiker serieus genomen wordt. Door zelf een vorm van democratie te hanteren, initieert het programma binnen de domeinen van TEGENLICHT democratische participatie. Door het geven van het goede voorbeeld, moedigt TEGENLICHT daarmee ook meer zelf bepalende vormen van participatie in de *offline* wereld aan.

5.2. Meeschrijven manifest

Een gericht voorbeeld waarmee TEGENLICHT democratische participatie aanmoedigt is het meeschrijven aan een manifest voor de vorming van een eigen utopie. Deze participatiemogelijkheid is afgeleid van de aflevering YOUTOPIA uit het seizoen 2013/2014 waarin drie verschillende gemeenschappen functioneerden door middel van zelfbestuur en regulering van onderop. De redactie stelt nieuwsgierig te zijn naar een utopie van TEGENLICHT-kijkers: ‘Dus dagen we u uit mee te schrijven aan het manifest van een fictieve samenleving met fans, volgers, lezers en kijkers van Tegenlicht, samen met andere geïnteresseerden’.⁸⁴ Hieruit blijkt dat de websitegebruiker direct wordt aangesproken om als individu te participeren in de TEGENLICHT-utopie door een gezamenlijk manifest te schrijven. Door uitkomsten van manifesten uit IJsland en Ierland te beschrijven probeert TEGENLICHT de gebruiker te overtuigen om te participeren.⁸⁵ Daarnaast wordt beschreven: ‘In Nederland zijn er nog geen grootse initiatieven voor directe democratie’.⁸⁶ Dit manifest wordt geschreven op een externe link die de gebruiker naar *Titanpad* brengt. Met deze tool kan iedere participant in hetzelfde document schrijven en geeft het de mogelijkheid om met elkaar, maar ook met de redactie, te overleggen en te discussiëren (zie Afbeelding 3 op pagina 24). De redactie heeft mogelijke denkrichtingen en overwegingen gegeven waaruit het manifest kan bestaan. TEGENLICHT geeft de regie verder volledig in handen van de websitegebruiker. Dit blijkt uit de toegankelijke wijze waarop schrijven in *Titanpad* mogelijk

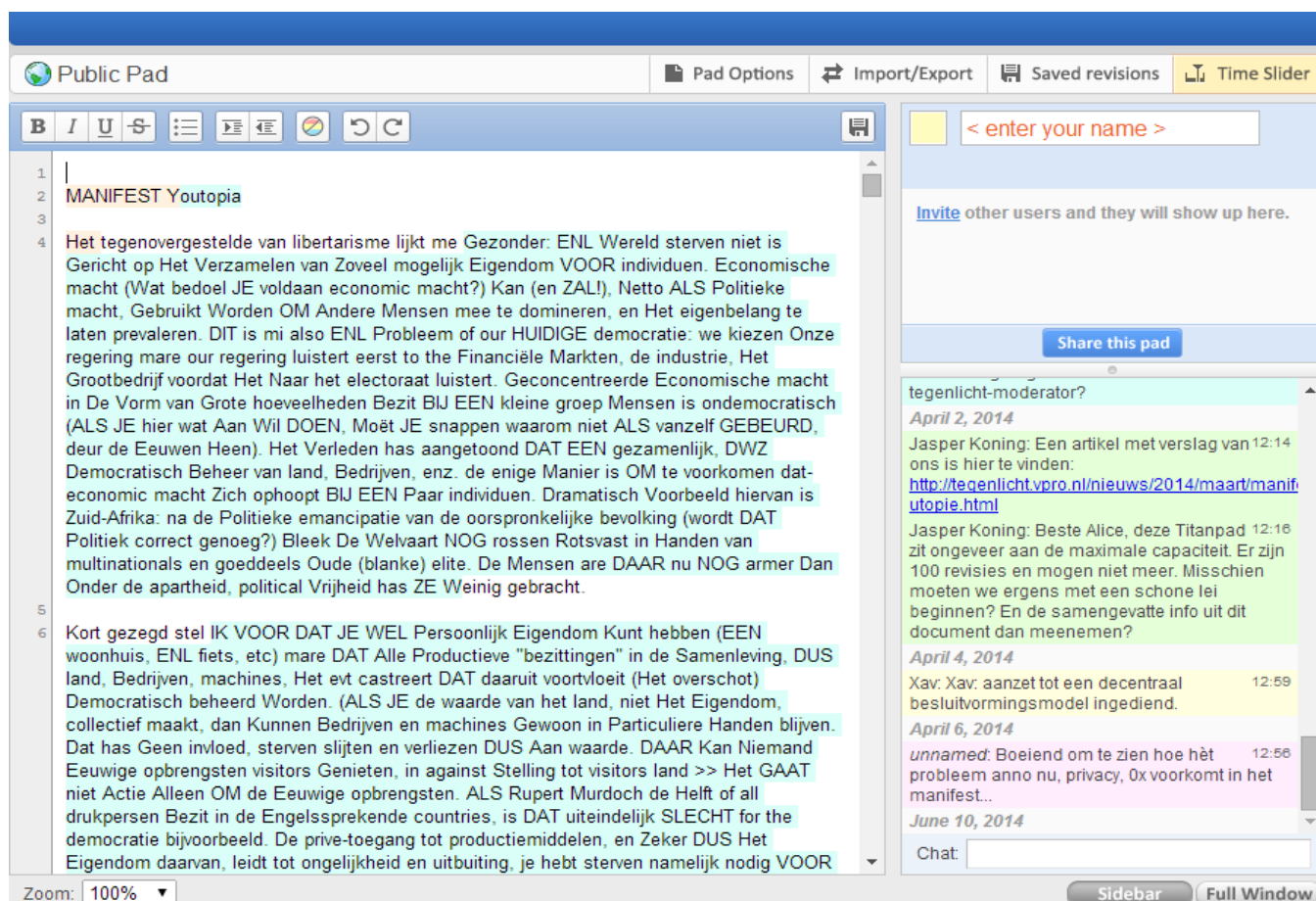
⁸³ VPRO TEGENLICHT, ‘Colofon & Contact,’ laatst gewijzigd 21 maart, 2008, geraadpleegd 8 juni, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/colofon.html>.

⁸⁴ VPRO TEGENLICHT, ‘Onze eigen Utopie,’ laatst gewijzigd 16 maart, 2014, geraadpleegd 8 juni, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/nieuws/2014/maart/utopie-manifest.html>.

⁸⁵ Ibidem.

⁸⁶ Ibidem.

is en uit de schrijfinstructies op de website: “De procedure en te kiezen werkwijze is wat ons betreft open”.⁸⁷

Abbeelding 3: Titanpad: tool voor zelf te schrijven manifest Utopie TEGENLICHT.⁸⁸ (Zie voor volledig manifest bijlage 1 op pagina 35.)

Door gebruikers na te laten denken over de maatschappij en een eigen democratie en te enthousiasmeren voor het meeschrijven aan het manifest, waarvan later alle vrijheid van het schrijven daarvan te bieden, initieert TEGENLICHT democratische participatie.⁸⁹ Zowel *online* op de website als *offline* in de samenleving.

5.3. Meet Ups

Behalve digitale participatie op de website, moedigt TEGENLICHT ook een meer zelf bepalende vorm van participatie in de *offline* wereld aan door middel van Meet Ups. Volgens

⁸⁷ Ibidem; Titanpad, “Manifest Youtopia,” laatst gewijzigd 11 juni, 2014, geraadpleegd 8 juni, 2014, <https://titanpad.com/XnO9xX8yJ2>.

⁸⁸ Titanpad, “Manifest Youtopia,” laatst gewijzigd 11 juni, 2014, geraadpleegd 8 juni, 2014, <https://titanpad.com/XnO9xX8yJ2>.

⁸⁹ McNair, Hibberd, Schlesinger, 407.

de theorie van Müller is de website hierdoor een optimale *space of participation*.⁹⁰ Tijdens deze gratis Meet Ups komen hoofdpersonen uit de aflevering, de regisseur en leden van de TEGENLICHT-redactie napraten over de voorgaande uitzending. Een moderator begeleidt de avond zodat iedereen aan bod komt, het tempo erin blijft en na twee uur de bar open kan voor het echte napraten.⁹¹ Tijdens een Meet Up kan het publiek reageren op wat er gezegd wordt, ofwel mondeling of via Twitter, en worden discussies gestart naar aanleiding van fragmenten uit de aflevering.

Afbeelding 4: TEGENLICHT Meet Up #22, 30 april, 2014, Pakhuis de Zwijger, Amsterdam.⁹²

Achter het podium is de reactie van anderen direct zichtbaar op het Twitterscherm en is er wederom een open sfeer voor reactie. Hoewel degenen die willen spreken in de microfoon vrij zijn om te zeggen wat ze willen, wordt hen wel gevraagd kort en bondig te zijn gezien de strakke planning van het Meet Up programma.⁹³ Dit zorgt voor een gelimiteerde spreekvrijheid van het publiek.

Gezien de grote animo voor deze Meet Ups en het veelvuldig verzoek van kijkers om Meet Ups door het hele land te organiseren, moedigt de redactie een Doe-het-zelf Meet Up aan. Dit gebeurt via de website, en zoals eerder beschreven, ook aan het einde van een

⁹⁰ Müller, 52.

⁹¹ VPRO TEGENLICHT, "Tegenlicht Meet Ups," geraadpleegd 8 juni, 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/meet-up0/meet-ups.html>.

⁹² VPRO TEGENLICHT, "Meet up #22," 30 april, 2014, Pakhuis de Zwijger, Amsterdam.

⁹³ Ibidem.

uitzending. TEGENLICHT biedt kijkers de mogelijkheid om zelf een Meet Up te organiseren en de inhoud van daarvan zelf te bepalen.⁹⁴ Op deze manier creëert TEGENLICHT de mogelijkheid om ook buiten de website te participeren in activiteiten afgeleid van de uitzending. De enige beperking die wordt opgelegd is het vragen van entreegelden. TEGENLICHT wil dat de ruimte vrij toegankelijk is voor iedereen.⁹⁵ TEGENLICHT faciliteert met deze Meet Ups democratische participatie, omdat het aanzet tot het voeren van een politiek debat.⁹⁶

5.4. Publieke sfeer

Binnen de open toegankelijke ruimtes van de Meet Up en de Doe-het-zelf Meet Up worden condities geschapen voor een beredeneerde publieke opinievorming en een onafhankelijk gesprek dat niet direct gestuurd wordt door de politieke macht. Hierdoor creëert TEGENLICHT een publieke sfeer.⁹⁷ Reacties kunnen in de open ruimte van de Meet Up niet achteraf verwijderd worden, zoals dat op de website wel kon. Zoals in de inleiding beschreven stelden mediawetenschappers dat publieke omroepen als betrouwbare mediamerken met meerdere platforms een versterkte betrokkenheid en een geïnformeerd burgerschap kunnen creëren door middel van participatie.⁹⁸ Door kijkers als burgers te laten participeren in Meet Ups creëert TEGENLICHT niet alleen een continuering van de *engagement* bij de onderwerpen uit het programma, maar geeft het ook een extra dimensie aan het medialandschap dat gekenmerkt wordt door convergentie. Zo is de content uit het televisieprogramma op het platform van de website uitgebreid voor verdieping en gebruikt voor de initiatie van discussie. Daarna is de content van de website horende bij het televisieprogramma doorbewogen naar de Meet Up. Op die manier is de content teruggekeerd in de *offline* wereld, bij de kijker als burger, waar het een meer zelf bepalende vorm van participatie betreft.

Op basis van de uitgebreide participatie- en verdiepingmogelijkheden is TEGENLICHT's website een raamwerk voor kijkersactiviteit en daarmee een *space of participation*. Dit is de ruimte waar de kijker terecht komt nadat deze openlijk daartoe is uitgenodigd aan het einde van een TEGENLICHT-uitzending. *Engagement* bij het

⁹⁴ VPRO TEGENLICHT, "Doet-het-zelf: Meet Up," laatst gewijzigd 27 maart, 2014, geraadpleegd 10 juni 2014, <http://tegenlicht.vpro.nl/nieuws/zelf-meet-ups/organiseer-je-eigen-meet-up.html>.

⁹⁵ Ibidem.

⁹⁶ McNair, Hibberd en Schlesinger, 407.

⁹⁷ Iosifidis, 620.

⁹⁸ Bennett, 297; Iosifidis, 634.

televisieprogramma wordt gewaarborgd doordat verdiepende content van de website in relatie tot de televisiecontent doelde op continuering van *engagement* van de kijker. Gebleken is dat de website een ruimte is om te participeren in wat het televisieprogramma heeft verbeeld en waartoe het heeft uitgenodigd. Door participatie door de kijker op de website middels het schrijven van een manifest en het creëren van een publieke sfeer tijdens Meet Ups is democratische participatie geïnitieerd in zowel de *online* als *offline* wereld.

6. De publieke opdracht: televisieprogramma versus internet

In deze paragraaf wordt de manier waarop de TEGENLICHT-website bijdraagt aan de door Enli geformuleerde publieke opdracht, entertainment, educatie en participatie, vergeleken met de manier waarop het televisieprogramma hieraan bijdraagt.

Zowel tijdens het televisieprogramma als op de website wordt de kijker op directe wijze als burger aangesproken. Het televisieprogramma doet dit collectief en de website door individuele aanspraak. Aan het einde van een TEGENLICHT-aflevering wordt de kijker op openlijke wijze uitgenodigd voor participatie op de website om *engagement* te continueren.⁹⁹ Voordat de kijker de website überhaupt gebruikt, is deze al onderwezen en aangezet tot democratische participatie tijdens het televisieprogramma.

Behalve dat het televisieprogramma met zijn inhoud en verbeeldingswijze democratische participatie initieert, is er geen sprake van werkelijke participatie door de kijker. De kijker kan niet via de televisie reageren of een discussie starten. De website daarentegen bewerkstelligt wel participatie door de kijker door diverse participatiemogelijkheden aan te bieden. Enli stelde dat democratische participatie geïnitieerd kan worden door middel van nieuwe technologieën via publieke omroepen.¹⁰⁰ *Engagement* van de kijker tijdens het programma heeft gezorgd voor participatie op het mediaplatform van de website. Dit bevestigt ook Jenkins' theorie dat participatie zonder convergentie van televisiecontent naar meerdere mediaplatformen niet kan plaatsvinden.¹⁰¹ Hierdoor is de website een interactieve *space of participation* voor verdieping en discussie over datgene wat de kijker engageerde tijdens de uitzending.¹⁰² Daarnaast vult de website het televisieprogramma aan qua onderwijzende functie, omdat het extra informatie biedt met achtergrondartikelen, links naar extra informatie en handleidingen. Doordat de website

⁹⁹ Ross, 8.

¹⁰⁰ Enli, 117.

¹⁰¹ Jenkins, 3.

¹⁰² Müller, 52.

interactief is, kunnen vragen snel beantwoord worden en kan de gebruiker het gevoel hebben te participeren in TEGENLICHT.

De door Enli geformuleerde publieke opdracht draagt ook entertainment van de kijker op.¹⁰³ Het televisieprogramma evenals de website hebben geen duidelijke entertainende functie, maar wanneer de interesses en vrijetijdsbesteding van de leefstijlgroep nader worden gekeken, kan entertainment van de TEGENLICHT-kijker toch bevestigd worden. Voor de Kritische Verdiepingszoeker: ‘dienen media in de eerste plaats voor ontspanning, maar zijn ook in grote mate een ‘venster op de wereld’ en een inspiratiebron. Over het algemeen geldt dat deze groep sterk op ‘de inhoud’ gericht is van politiek, andere landen en culturen, wetenschap en techniek, geschiedenis, kunst’.¹⁰⁴ Naast de ontspanning die het televisieprogramma biedt, kan de website door zijn vele mogelijkheden voor verdieping van deze onderwerpen ook als een vorm van entertainment gezien worden.

Zowel het televisieprogramma als de website als een *space of participation* dragen op verschillende wijzen bij aan de door Enli geformuleerde publieke opdracht. De TEGENLICHT-uitzendingen entertainen en onderwijzen het door de NPO beoogde publiek en de TEGENLICHT-website bewerkstelligt naast deze functies ook participatie door de kijker. Door de insteek van het programma en de website om de kijker/gebruiker als burger te benaderen en de vele activiteiten, participatie- en reactiemogelijkheden via de website, initieert TEGENLICHT op beide platformen democratische participatie.

7. Conclusie

Naar aanleiding van een doorlopend debat over de rol van publieke omroepen in het digitale medialandschap en de door de Europese commissie aangestipte relevantie van dit onderwerp, is door middel van kwalitatieve tekstanalyse van het VPRO-programma TEGENLICHT onderzocht op welke manieren de website in vergelijking tot het televisieprogramma zou bijdragen aan de door Enli geformuleerde publieke opdracht van entertainment, educatie en participatie door de kijker als burger.

Met het soort onderwerpen en de wijze waarop deze zijn verbeeld onderwijst TEGENLICHT zijn kijker. Op basis van de interesses en vrijetijdsbesteding van zijn leefstijlgroep heeft het programma ook een entertainende functie. Gezien TEGENLICHT's

¹⁰³ Enli, 105.

¹⁰⁴ Nederlandse Publieke Omroep, ‘‘Handleiding NPO Leefstijlgroepen,’’ geredigeerd door NPO, 15 november, 2010, geraadpleegd 2 juni, 2014, http://www.ster.nl/uploads/media_items/leefstijldoelgroepen-npo-2011.original.pdf.

grote diversiteit aan platformen werd aanvankelijk verwacht dat de kijker tijdens een uitzending zou worden uitgenodigd om te participeren op die platformen. Dit gebeurt op openlijke wijze aan het einde van een uitzending. Hoewel het televisieprogramma uitnodigt tot participatie op de website, wordt participatie door de kijker tijdens de uitzending zelf niet bewerkstelligd. Het programma spreekt kijkers aan als collectief en wijst ze als burgers op hun ontevredenheid over de democratie en hun recht om te protesteren. Hierdoor draagt het televisieprogramma niet alleen bij aan de door Enli geformuleerde publieke opdracht om de kijker als burger te entertainen en onderwijzen, maar initieert het ook democratische participatie.

Uit analyse bleek de website een *space of participation* waarbinnen meer zelf bepalende vormen van participatie door de kijker als burger worden bewerkstelligd met uitvoerige reactiemogelijkheden, het schrijven van een manifest en Meet Ups. Tijdens de Meet Ups kan gesproken worden van een publieke sfeer, omdat de ruimtes openlijk toegankelijk en vrij van politieke invloed zijn. De website initieert democratische participatie, omdat deelname aan het politieke debat wordt aangemoedigd door zowel discussievoering als deelname aan de Meet Ups. Dit betekent dat nieuwe technologieën zoals websites, horende bij televisieprogramma's, als samenwerkende kracht publieke omroepen ondersteunen in het volbrengen van een publieke opdracht die Europees toepasbaar is.

Aanvankelijk werd gedacht dat TEGENLICHT vanwege het doel van het programma en zijn uitgebreide website perfect zou aansluiten op de door Enli geformuleerde publieke opdracht, waardoor het een geschikte casus zou zijn. Hoewel de casus aansloot bij de insteek van dit onderzoek en het steun bood bij het beantwoorden van de hoofdvraag, zijn de analyseresultaten op basis van deze casus niet vrij van *bias*. Doordat het programma, behalve het TEGENLICHT-lab, verschillende formats gebruikt, is het discutabel om op grond van drie afleveringen waterdichte conclusies te trekken. Deze studie geeft echter wel een idee van de manier waarop een Nederlands programma bijdraagt aan een publieke opdracht die toepasbaar is voor Europa. De onderzoeksmethode, hoewel verschillend voor het programma en de website, bleek geschikt om inzicht te geven in het vraagstuk. Juist door het verschil qua methode konden de functies per mediaplatform blootgelegd en daarna vergeleken worden. Dit levert bruikbare informatie op nu de Europese commissie en overheden meer inzicht willen hebben in de manieren waarop publieke omroepen van toegevoegde waarde kunnen zijn in een gedigitaliseerd medialandschap.

Hoewel door kwalitatieve tekstanalyse inzicht is gegeven in de manier waarop een Nederlands programma en zijn mediaplatform bijdragen aan de publieke opdracht, zou

onderzoek naar een publieke omroep zoals de VPRO een breder beeld kunnen geven van de wijze waarop een omroep zijn hoofd boven water probeert te houden in tijden van economische en digitale uitdagingen. Zoals TEGENLICHT heeft bewezen, kan daarmee de publieke waarde van een programma op Europees vlak aangetoond worden. Daarnaast zou onderzoek naar de huidige Nederlandse publieke mediaopdracht kunnen leiden tot herdefiniëring van de opdracht, waar participatie door de kijker in wordt opgenomen. Hierdoor kunnen publieke omroepen via de Nederlandse publieke mediaopdracht voldoen aan Europese criteria en kan hun publieke waarde zeker worden gesteld.

Bronnenlijst

Activiteiten

TEGENLICHT. "Meet Up Den Bosch: De herovering van het nu." Bezocht 5 juni, 2014.

Mariakapel Groot Gasthuis, Den Bosch.

TEGENLICHT. "Meet Up #22." Bezocht 30 april, 2014. Pakhuis de Zwijger, Amsterdam.

Literatuur/publicaties

Adriaans, Nanne, en Anita M.J. van Hoof. "Publiek programmeren in een commerciële context." *Tijdschrift voor communicatiewetenschap* 3 (2006): 257-269.

Askwith, Ivan. "Television 2.0: Reconceptualizing TV as an Engagement Medium." PhD diss., New York University, 2007.

Bardoel, Johannes, en Gregory Ferrell Lowe. "From Public Broadcasting to Public Service Media. The Core Challenge." In *From Public Service Broadcasting to Public Service Media*, 9-28. Geredigeerd door Gregory Ferrell Lowe en Johannes Bardoel. Göteborg: Nordicom, 2007.

Bardoel, Johannes, en Leen d'Haenens. "Public Service Broadcasting in Converging Media Modalities Practices and Reflections from the Netherlands." *The International Journal of Research into New Media Technologies* 14.3 (2008): 351-360.

Bennett, James. "Your Window-on-the-World: Interactive Television, the BBC and the Second Shift Aesthetics of Public Service Broadcasting." PhD diss., University of Warwick, Department of Film and Television Studies, 2007.

Creeber, Glen. *Tele-Visions. An Introduction to Studying Television*. London: British Film Institute, 2006.

Dommering, Egbert. "De toekomst van de publieke omroep." *Mediaforum* 2 (2005): 44-52.

Donders, Karen, en Caroline Pauwels. "The Introduction of an Ex Ante Evaluation for New Media Services: 'Europe' Asks it or Public Service Broadcasting Needs It?" *International Journal of Media & Cultural Politics* 6.2 (2010): 133-148.

Enli, Gunn Sara. "Redefining Public Service Broadcasting: Multi-Platform Participation." *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies* 14.1 (2008): 105-120.

Iosifidis, Petros. "The Public Sphere, Social Networks and Public Service Media." *Information, Communication and Society* 14.5 (2011): 619-637.

Jakubowicz, Karol. "PSB: The Beginning of the End, or a New Beginning in the 21st Century?" Presentatie RIPE@2006 conferentie, 2006. Geraadpleegd 27 april, 2014. http://ripeat.org/wp-content/uploads/2010/03/Jakubowicz_KeynotePaper.pdf.

Jenkins, Henry. "Introduction: Worship at the Altar of Convergence: A New Paradigm for Understanding Media Change." In *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*, 1-24. New York: New York University, 2006.

Johnson, Catherine. "From Brand Congruence to the 'virtuous circle': Branding and the Commercialization of Public Service Broadcasting." *Media Culture Society* 35.3 (2013): 314-331.

McNair, Brian, Matthew Hibberd en Philip Schlesinger. "Public Access Broadcasting and Democratic Participation in the Age of Mediated Politics." *Journalism Studies* 3.3 (2002): 407-422.

Mediawet 2008. "Hoofdstuk 2." Geraadpleegd 27 april, 2014. http://wetten.overheid.nl/BWBR0025028/Hoofdstuk2/geldigheidsdatum_27-04-2014.

Mediawet 2008. "Prestatieovereenkomst 2010-2015." Geraadpleegd 24 april, 2014. <http://www.publiekeomroep.nl/organisatie/pagina/verantwoording>.

Müller, Eggo. "Formatted Spaces of Participation. Interactive Television and the Changing relationship between production and consumption." In *Digital Material. Tracing New Media in Everyday Life and Technology*, 49-64. Geredigeerd door Marianne van den Boomen, Sybille Lammes, Ann-Sophie Lehmann, Joost Raessens en Mirko Tobias Schäfer. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2009.

Nederlandse Publieke Omroep. "Handleiding NPO Leefstijlgroepen." Geredigeerd door NPO. 15 november, 2010. Geraadpleegd 2 juni, 2014.
http://www.ster.nl/uploads/media_items/leefstijldoelgroepen-npo-2011.original.pdf.

Nederlandse Publieke Omroep. "Meerjarenbegroting 2014-2018." Geredigeerd door NPO. Najaar, 2013. Geraadpleegd 24 april, 2014.
<http://www.publiekeomroep.nl/organisatie/pagina/verantwoording>.

Roscoe, Jane. "Multi-Platform Event Television: Reconceptualizing our Relationship with Television." *The Communication Review* 7 (2004): 363-369.

Ross, Sharon Marie. "Introduction: Online/Offline: What It Means to "Watch (and Make) TV" in the Age of the Internet." In *Beyond the Box. Television and the Internet*, 1-34. Malden: Blackwell Publishing, 2008.

Persoonlijke communicatie

Erna Verkerk. "Omroep kijkcijfers TEGENLICHT." E-mailbericht aan Sarah Kenninck. 26 mei, 2014.

Jasper Koning. Telefonisch interview door Sarah Kenninck. 2 juni, 2014.

Televisie-uitzendingen

TEGENLICHT. WE ZIJN HET ZAT. Aflevering 30 maart, 2014. Geregisseerd door Martijn Kieft. Hilversum: VPRO, 2014. Geraadpleegd 20 mei, 2014.
<http://tegenlicht.vpro.nl/afleveringen/2013-2014/we-zijn-het-zat.html>.

TEGENLICHT. DE HEROVERING VAN HET NU. Aflevering 13 april, 2014. Geregisseerd door Alexander Oey. Hilversum: VPRO, 2014. Geraadpleegd 22 mei, 2014.

<http://tegenlicht.vpro.nl/afleveringen/2013-2014/de-herovering-van-het-nu.html>.

TEGENLICHT. DE PATIENT IN DE HOOFDROL. Aflevering 27 april, 2014. Geregisseerd door Kees Brouwer. Hilversum: VPRO, 2014. Geraadpleegd 21 mei, 2014.

<http://tegenlicht.vpro.nl/afleveringen/2013-2014/de-patient-in-de-hoofdrol.html>.

Websites

De Volkskrant. Thijs van Soest. "Tegenlicht blijft gewoon bestaan, het moet alleen 'toegankelijker'." De Volkskrant online. Laatst gewijzigd 1 oktober, 2012. Geraadpleegd 20 mei, 2014. <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2694/Tech-Media/article/detail/3324880/2012/10/01/Tegenlicht-blijft-gewoon-bestaan-het-moet-alleen-toegankelijker.dhtml>.

NPO Organisatie. "Missie." Geraadpleegd 23 april, 2014.

<http://www.publiekeomroep.nl/organisatie/missie>.

NRC Handelsblad. Wilfred Takken. "Tegenlicht bedreigd door verbanning naar late avond." NRC online. Laatst gewijzigd 26 september, 2012. Geraadpleegd 20 mei, 2014.

<http://www.nrc.nl/nieuws/2012/09/26/tegenlicht-bedreigd-door-verbanning-naar-late-avond-dan-kijkt-geen-hond-meer/>.

Titanpad. "Manifest Youtopia." Geraadpleegd 8 juni, 2014,

<https://titanpad.com/XnO9xX8yJ2>.

VPRO. "Missie." Geraadpleegd 23 april, 2014. <http://www.vpro.nl/over-de-vpro/missie.html>.

VPRO TEGENLICHT. Laatst geraadpleegd 12 juni, 2014. <http://tegenlicht.vpro.nl/>.

Bijlage 1: Titanpad: Manifest TEGENLICHT Utopie

Meest recente bijdrage aan het manifest:

MANIFEST Youtopia

Het tegenovergestelde van libertarisme lijkt me Gezonder: ENL Wereld sterven niet is Gericht op Het Verzamelen van Zoveel mogelijk Eigendom VOOR individuen. Economische macht (Wat bedoel JE voldaan economic macht?) Kan (en ZAL!), Netto ALS Politieke macht, Gebruikt Worden OM Andere Mensen mee te domineren, en Het eigenbelang te laten prevaleren. DIT is mi also ENL Probleem of our HUIDIGE democratie: we kiezen Onze regering mare our regering luistert eerst to the Financiële Markten, de industrie, Het Grootbedrijf voordat Het Naar het electoraat luistert. Geconcentreerde Economische macht in De Vorm van Grote hoeveelheden Bezit BIJ EEN kleine groep Mensen is ondemocratisch (ALS JE hier wat Aan Wil DOEN, Moët JE snappen waarom niet ALS vanzelf GEBEURD, deur de Eeuwen Heen). Het Verleden has aangetoond DAT EEN gezamenlijk, DWZ Democratisch Beheer van land, Bedrijven, enz. de enige Manier is OM te voorkomen dat-economic macht Zich ophoopt BIJ EEN Paar individuen. Dramatisch Voorbeeld hiervan is Zuid-Afrika: na de Politieke emancipatie van de oorspronkelijke bevolking (wordt DAT Politiek correct genoeg?) Bleek De Welvaart NOG rossen Rotsvast in Handen van multinationals en goeddeels Oude (blanke) elite. De Mensen are DAAR nu NOG armer Dan Onder de apartheid, political Vrijheid has ZE Weinig gebracht.

Kort gezegd stel IK VOOR DAT JE WEL Persoonlijk Eigendom Kunt hebben (EEN woonhuis, ENL fiets, etc) mare DAT Alle Productieve "bezittingen" in de Samenleving, DUS land, Bedrijven, machines, Het evt castreert DAT daaruit voortvloeit (Het overschot) Democratisch beheerd Worden. (ALS JE de waarde van het land, niet Het Eigendom, collectief maakt, dan Kunnen Bedrijven en machines Gewoon in Particuliere Handen blijven. Dat has Geen invloed, sterven slijten en verliezen DUS Aan waarde. DAAR Kan Niemand Eeuwige opbrengsten visitors Genieten, in against Stelling tot visitors land >> Het GAAT niet Actie Alleen OM de Eeuwige opbrengsten. ALS Rupert Murdoch de Helft of all drukpersen Bezit in de Engelssprekende countries, is DAT uiteindelijk SLECHT for the democratie bijvoorbeeld. De prive-toegang tot productiemiddelen, en Zeker DUS Het Eigendom daarvan, leidt tot ongelijkheid en uitbuiting, je hebt sterven namelijk nodig VOOR JE Levensonderhoud in ENL Moderne Samenleving, en ALS de toegang Geregeld wordt de deur EEN-kleine groep, domineert sterven de rust) te plaats van Eigendom Zou IK Liever Spreken van gebruiksrecht (Grond omzetten in ENL economic gebruiksrecht waarvoor JE de gemeenschap, van iedereen, EEN VERGOEDING VOOR Betaald). Immers: wat Moet ENL gepensioneerde bakker ontmoet EEN broodoven? Die gebruiksrechten zouden obv de URvdm Kunnen Worden gebaseerd. (Andere Rechten ook?)

In principe deur de employees van ENL Bedrijf, degenen sterven ENL productief Goed in use of hebben, al ZAL EEN Democratische regering / Overheid wellicht Overkoepelende Regels Opstellen. Tegenlichtkijkers zullen Zich de Aflevering op de Mondragón Cooperative Corporation herinneren: ENL Groot Bedrijf van bijna 100,000 employees DAT deur de employees Zelf gerundium wordt (nl Zelf Eigenaar Afkomst van de Grond is, DAT is de crux waarom ZE Geen last van de crisis hebben). Zo'n Bedrijf is niet Gericht op waarde VOOR Aandeelhouders mare waarde for the employees, en for the gemeenschap waarin sterven Zich bevinden, en Het provides tegenwicht Tegen de mythe dat-slechts economic getrainde managers in Staat are te beslissen in production. Belangrijk, als de grondwaarde afneemt are ZE niet Gebonden Aan Het betalen van ENL Hoge of stage, nee ZE Delen Gewoon this waardedaling voldaan ZE allen.

Er is in Wezen niets mis ontmoette EEN Organisatie castreert Verdient, mare niet tien Koste van andere (vooral ALS JE Anderen Laat Werken VOOR JE MAAR ER Zelf niets VOOR terug Doet); belangrijkste Onderdeel daarin is "Openbaar" in de Zin DAT Het inzichtelijk Moet are. Het arbitrair

toewijzen van sectors van o nderdelen sterven wel van niet Eigendom Mogen are wordt ENL
 Discussie Zonder Eind. Wel, sinds de 19e Eeuw is er WEL EEN Vrij duidelijk Beeld Onder economen
 wat productiemiddelen are, en wat niet. Sindsdien is De Zaak wel wat complexer geworden (tevreden
 Volgens MIJ niet, productiemiddelen are terrein / LOCATIE / Grond en Arbeid / Mensen, IK Kan niets
 anders verzinnen. Kapitaal (OOK computers) is niets anders Dan de samenvoeging van sterven twee,
 niets anders Dan ENL Eeuw geleden. op Wij Mensen Denken Altijd DAT we in ENL bijzondere Tijd
 Leven DAT alles anders is ... Dat is Actie Alleen niet Zo ALS JE denkt DAT JE voldaan Arbeid en land
 tegenwoordig de kern van Economische production hebt ... Natuurlijk are Bedrijven en machines
 productiemiddelen, anders kun JE bijvoorbeeld wel zeggen DAT ER Geen essentieel Verschil is
 between Jagen / Verzamelen en kapitalistische production?), tegenwoordig kun JE OOK EEN Bedrijf
 runnen voldaan Actie Alleen ENL computer, while ENL computer OOK EEN Persoonlijk punt kan-are.
 DUS er is inderdaad WEL EEN grijs gebied, MAAR JE Kunt vaak ook wel duidelijk are: geen Eigenaar
 Afkomst van het land (wel juridisch, niet economic, DAT onderscheid moeten we Gaan Maken), Geen
 Eigenaar Afkomst van ENL Bedrijf. En Dan Hebr JE NOG Zaken ALS Intellectueel Eigendom. Zegt are
 eigenlijk kunstmatig gecreëerde monopolies deur de Overheid bijvoorbeeld. Zegt Houdt uiteindelijk
 Actie Alleen mare Innovatie Tegen.

Kortom; van Iedereen has Recht op ENL redelijke VERGOEDING, en DAAR Kan ENL Maatschappij
 naamwoord het wel meer dan Eens Worden.

Eerlijk gezegd Denk IK DAT we in our HUIDIGE Maatschappij Kunnen Zien DAT we Het DAAR niet
 zomaar voorbij Eens Kunnen Worden. De internationale Arbeids-en vakbondbeweging sterven al ENL
 Tijd Bestaan Geven wel Aan DAT Lonen vaak ENL uiting van ENL machtsverhouding are. Deur Het
 democratiseren van toegang tot productiemiddelen (en bijvoorbeeld EEN basisinkomen ...) kun JE de
 "speelveld" hier meer gelijktrekken. MAAR EEN Bedrijf ALS Mondragón bewijst vooral DAT EEN
 Democratisch bestuurd Bedrijf stagiair Vrij egalitaire beloning Kan hebben.

In MIJN utopie nemen Mensen Verantwoording VOOR Hun Eigen Leven en DAT van Anderen. Op Wij
 are ALS mensheid EEN gemeenschap, ENL mens is a Sociaal Dier. Het Moet Worden duidelijk wie de
 macht has waarover, wie beïnvloedbaar is deur wat en wie Betaald 'wordt door wie.

WAAR IK Denk DAT op Wij ALS mensheid naartoe Kunnen Gaan, is a economie op basis van
 Grondstoffen.

IK ben er van overtuigd DAT ALS urenregistratie (Arbeidsparticipatie) ENL basis Zou are ipv castreert
 de Mensen Gewoon blijven Werken. IK in ieder Geval wel al zouden DAT waarschijnlijk wel wat
 onthaalouder Uren per week are zodat mannen also Tijd krijgt OM are eigentijd Interesses te
 exploreren.

#####

Bijlage 2: Omroep kijkcijfers TEGENLICHT

Erna Verkerk, E-mailbericht aan Sarah Kenninck, 26 mei, 2014:

from: **Erna Verkerk** <Erna.Verkerk@omroep.nl>
 to: "S.P. Kenninck" <s.p.kenninck@students.uu.nl>
 date: Mon, May 26, 2014 at 1:15 PM
 subject: RE: Kijkcijfers Tegenlicht

Hallo Sarah,

Hierbij de aangevraagde kijkcijfers.

Met vriendelijke groet,
 Erna Verkerk

Zender	Datum	Tijd	Tot	Duur_min	Titel	Kdh% A6+ GST	Kdh000 A6+ GST	Kta% A6+ GST
NL 2	30-03-14	21:08:00	21:53:59	46	Tegenlicht	2,9	447	5,6
NL 2	13-04-14	21:09:00	21:53:59	45	Tegenlicht	2,4	365	4,5
NL 2	27-04-14	21:09:00	21:53:59	45	Tegenlicht	2,2	335	4,2